

витрати. Наприклад, забезпечити мігрантів безоплатними тестами на COVID-19, а також створити умови для вакцинації даних груп населення; систему доступної медичної допомоги для мігрантів в ситуації захворювання на COVID-19; організованих систем набору сезонних робочих на території інших держав.

Джерела:

1. Семёнова А.В. Государственное управление в сфере реализации миграционной политики Российской Федерации : автореф. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2011. 21 с.
2. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. Київ : Міжнародна економічна фундація, 2000. 704 с.
3. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/vpliv-pandemii-sovid-19-na-trudovu-migraciyu-gromadyan-ukraini-ta>

Рудецька Поліна Андріївна

*здобувач факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В ХОДІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Наявність збройного конфлікту завжди призводить до погіршення ситуації з дотриманням прав людини, оскільки порушення прав людини під час збройного конфлікту набувають масового та системного характеру. Водночас саме діяльність бізнесу часто є каталізатором таких порушень. Хоча в міжнародному праві відсутні спеціальні юридично обов'язкові норми, які стосувались би діяльності бізнесу під час збройних конфліктів, підприємства повинні слідувати нормам та принципам, що закріплені в Загальній декларації з прав людини, двох Міжнародних Пактах 1966 року, а також інших релевантних міжнародно-правових інструментах, що спрямовані на попередження потенційно несприятливого впливу на права людини. Згідно з цими документами держава повинна вживати всіх необхідних заходів для припинення чи запобігання такому впливу.

Відповідальність бізнесу за протиправну поведінку, що має місце під час збройного конфлікту, не є чимось новим та незнайомим для міжнародного права. Прикладом є Нюрнберзький процес у справі IG Farben (*«Сполучені Штати Америки проти Карла Крауха та інших»*). Судовий розгляд по цій справі тривав з 14 серпня 1947 по 30 липня 1948 року. IG-Farben – конгломерат німецьких концернів, який під час правління націонал-соціалістів виробляв пестицид Циклон-Б, що широко використовувався в газових камерах концтаборів проти військовополонених. За результатами судового процесу обвинуваченим було винесено рішення про засудження на різні терміни [1]. Фактично це була перша справа, в якій представників приватного сектору притягнули до відповідальності.

У постнюрнберзький період важливим кроком на шляху встановлення відповідальності бізнесу за поведінку в ході збройного конфлікту стало прийняття Керівних принципів Організації Об'єднаних Націй з питань бізнесу та прав людини від 16 червня 2011 року. Даними принципами запропоновано підхід до відповідальності та попередження порушень прав людини, що повинні мінімізувати загрозу участі бізнесу в збройному конфлікті [2]. Важливо, що уникнення порушень прав людини, які мали місце після добре відомої справи IG-Farben, є можливим при дотриманні Принципу 1. Цей принцип вимагає від бізнесу проявляти необхідну обачність (*due diligence*) у сфері захисту прав людини, тобто підприємство має зробити все можливе, щоб запланований бізнес не ніс ризиків, які завдаватимуть шкоди правам мешканців постраждалих від конфлікту територій.

Важливо також розуміти, що Керівні принципи мають рекомендаційний, а не зобов'язуючий характер, тому на практиці часто досить складно притягнути бізнес-структури до відповідальності за вчиненні воєнні злочини та порушення прав людини. Прикладом даної ситуації може слугувати факт того, що у 2005 році американська правозахисна організація Center for Constitutional Rights подала позов до суду західного округу штату Вашингтон проти найбільшого виробника будівельної техніки у світі – американської корпорації Caterpillar.

Так, бульдозери, які компанія поставляла уряду, використовувалися для знесення будинків палестинського населення в різних точках західного берегу Йордан. Тоді суд виніс постанову про відсутність необхідної юрисдикції для врегулювання даного питання, попри те, що компанія в даній ситуації повинна була врахувати ризики ведення бізнесу в умовах конфлікту [3]. На прикладі даної ситуації можна дійти до висновку, що бізнес може стати безпосереднім учасником подій, засуджених Резолюцією Ради безпеки ООН від 23 грудня 2016 року, що стосувалася ізраїльських поселень на території Палестини. Таким чином, міжнародне право потребує удосконалення для вирішення таких ситуацій.

На жаль, Україна також не стала винятком. В ході збройного конфлікту на Донбасі, деякі бізнес-компанії підтримують державу-агресора, що є воюючою стороною. В свою чергу Україна розірвала договір з Росією про економічну співпрацю, а також про військово-технічну взаємодію. Але відповідальність даних бізнес-компаній не можливо встановити, оскільки немає чіткого закону який би нормував відповідальність бізнесу. В Україні діє розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2030 року», а у 2017 році Україна приєдналась до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства. Але дані документи не містять чіткої регламентації питань відповідальності бізнесу, тому потрібно прийняти відповідний закон [4].

Повертаючись до Керівних принципів, зазначимо, що першим стовпом цих принципів є обов'язок держави захищати від порушень прав людини шляхом регулювання, вироблення політики, розслідування та забезпечення виконання. Цей стовп підтверджує існуючі зобов'язання держав відповідно до міжнародного права прав людини, як це викладено в Загальній декларації прав людини 1948 року та Міжнародних пактах 1966 року. Прикладом порушення даного обов'язку є ситуація у Судані між 1999 та 2000 роком, коли нафтова компанія Lundin Energy, за звинуваченням органів прокуратури, мала вирішаль-

ний вплив на бізнес у даній країні і була причетною до воєнних злочинів, скоєних тодішнім суданським режимом. Судовий процес по даному звинуваченню триває до теперішнього часу [5], але наразі порушення є очевидними.

Підсумовуючи все вище сказане, логічним є висновок, бізнес досить часто порушує загальні принципи, тому існує потреба у встановленні рамок відповідальної поведінки. Важливо вже зараз унормувати і встановити відповідальність за порушення скоєні бізнес-структурами в умовах збройних конфліктів з урахуванням міжнародних стандартів захисту прав людини.

Джерела:

1. Baars G. Capitalism's Victor's Justice. The Hidden Stories Behind the Prosecution of Industrialists Post-WWII. In: *The Hidden Histories of War Crime Trials*. Heller and Simpson, Oxford University Press 2013. URL: <https://www.researchgate.net/publication/299782756>

2. Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту» / Переклад: Катерина Буряковська, Юлія Разметаєва, Олена Уварова, Дмитро Філіпський. За заг. ред. Олени Уварової. Харків: Право, 2018. 80 с. URL: <https://legalforum.nlu.edu.ua/>

3. Євгеній Шакотько «Бізнес в умовах збройного конфлікту: уроки для України». *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/12/3/654343/>

4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

5. Doing responsible business in armed conflict: risks, rights and responsibilities. URL: <https://www.redcross.org.au/get-involved/take-action/take-action-on-an-issue/ihl-and-business>

Науковий керівник – асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Музика В. В.